

Рижук Ю.М.,

старш. викл. кафедри теорії та історії держави і права
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА ВІДПОЧИНОК ОСІБ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ

В Україні, на конституційному рівні, закріплено, що людина визнається найвищою соціальною цінністю. права і свободи лю-

Find similar papers at core.ac.uk

provided by Institutional Repository of Vadym Hetma

печення прав і свобод людини [1].

Конституція України, як стрижень українського законодавства, закріплює конституційно-правовий статус особи в Україні. Під конституційним статусом особи слід розуміти сукупність прав, свобод та обов'язків людини та громадянина, які безпосередньо закріплені нормами Конституції та забезпечені відповідними гарантіями [7, с. 153].

Закріплюючи право на відпочинок, Конституція України визначає, що кожен, хто працює, має право на відпочинок. Дане визначення передбачає необхідність уточнення понять «особа», «людина» та «громадянин», оскільки використання в змісті норми слова «кожен» окреслює належність даного права певним суб'єктам. Отже, людина — це фізична особа, яка має певні здібності, можливості, потреби, тобто, біологічна істота наділена здатністю мислити, має власну волю та здатна свідомо задовольняти свої потреби. Особа — це людина з індивідуально визначеною сукупністю соціально-значущих її якостей, що проявляються у процесі взаємодії людини із зовнішнім світом, у відносинах між людьми [6, с.187]. Правовою основою зв'язку особи з державою є громадянство, яке являє собою постійний політико-правовий зв'язок особи з державою, що проявляється у здійсненні взаємних прав, свобод, законних інтересів і обов'язків людини як на території країни, так і за її межами [5, с. 138]. Виходячи з цього, громадянином є людина, що перебуває з конкретною державою у певному правовому зв'язку, який і знаходить свій вияв у їх взаємних правах і обов'язках.

Даний аналіз дозволяє зробити висновок, що використання у змісті даної статті слова «кожен», адресує дане право всім фізичним особам (громадянину, іноземцю, особі без громадянства).

Виходячи з теми доповіді, зупинимося детально саме на особливостях правового забезпечення надання відпусток (як основного виду відпочинку) особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

За загальним правилом, особи, які працюють, мають право на відпочинок, яке забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку та оплачуваної щорічної відпустки (ст. 45) [1]. Відпустка — це час відпочинку (вільний від роботи час), який обчислюється у календарних днях та надається працівникам із збереженням робочого місця й заробітної плати, у порядку передбаченому законодавством. Право на відпустки мають громадяни України, які перебувають у трудових відносинах з підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності, виду діяльності та галузевої належності, а також працюють за трудовим договором у фізичної особи (далі — підприємство) [4]. Таким чином, якщо особи, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, працюють, то вони гарантовано мають право й на відпочинок, згідно з зазначеною нормою. Виходячи з того, що Чорнобильську катастрофу визнано катастрофою планетарного масштабу, Конституція України закріплює одним з обов'язків держави як забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, так і подолання наслідків Чорнобильської катастрофи та збереження генофонду Українського народу (стаття 16) [1]. Саме тому, державою встановлені певні особливості правового забезпечення права на відпочинок осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

В першу чергу, слід конкретизувати, що згідно із Законом України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» [3], особами, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи визнаються: 1) учасники ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС — громадяни, які брали безпосередню участь у ліквідації аварії та її наслідків; 2) потерпілі від Чорнобильської катастрофи — громадяни, включаючи дітей, які зазнали впливу радіоактивного опромінення внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Право на відпочинок осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи та працюють, забезпечується наступними нормами українського законодавства:

1. Норми Конституції України визнають та гарантують право на відпочинок осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи та працюють, шляхом забезпечення наданням днів щотижневого відпочинку та оплачуваної щорічної відпустки [1].

2. Згідно з Кодексом законів про працю України [2], громадянам, які перебувають у трудових відносинах з підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності, виду діяльності та галузевої належності, а також працюють за трудовим договором у фізичної особи, надаються щорічні (основна та додаткові) відпустки із збереженням на їх період місяця роботи (посади) і заробітної плати. Дія даної норми поширюється й на осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи та працюють. Право на щорічні додаткові відпустки мають працівники, які працюють у шкідливих і важких умовах праці; праця яких має особливий характер або в інших випадках, передбачених законодавством (ст. 76).

3. Норми Закону України «Про відпустки», які поширюють свою дію і на осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи та працюють, визначаючи види відпусток, закріплюють можливість надання працюючим як щорічної основної, так і додаткової відпустки [4]. Категорії осіб, яким надано право на щорічну додаткову відпустку, збігаються з переліком наданим у Кодексі законів про працю України, а саме: додаткові відпустки для осіб, які задіяні на роботі із шкідливими та важкими умовами праці; додаткові відпустки для осіб, праця яких має особливий характер та інші додаткові відпустки, передбачені законодавством.

4. Згідно з Законом України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» [3] особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи та працюють, передбачено такі гарантовані державою компенсації та пільги щодо реалізації свого конституційного права на відпочинок:

- використання чергової щорічної відпустки у зручний час для осіб, а також отримання додаткової відпустки із збереженням заробітної плати строком 14 робочих днів на рік особам, які віднесені до категорії 1 та 2 (ст. 20 п. 22; 21 п. 1);

- щорічне отримання відпустки строком до 14 робочих днів без збереження заробітної плати одному з батьків, які мають неповнолітніх дітей і проживають на територіях зон радіоактивного забруднення, особам, які віднесені до категорії 3 та 4 (ст. 22 п. 3, 23 п. 1);

- надання обов'язкової щорічної відпустки тривалістю не менш як 30 днів без урахування часу проїзду військовослужбовцям строкової служби, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи (ст. 25);

- з метою забезпечення прав дітей, що потерпіли від Чорнобильської катастрофи, одному з батьків або особі, яка доглядає за

дитиною, яка є потерпілою, в разі недостатньої тривалості щорічної відпустки, надається додаткова відпустка без збереження заробітної плати (ст. 30 ч. 1 п. 5);

— у випадку встановлення дитині інвалідності, яка пов'язана із Чорнобильською катастрофою, одному з батьків дитини-інваліда або особи, яка їх замінює надається використання чергової відпустки у зручний час, а також додаткової відпустки із збереженням заробітної плати строком на 14 робочих днів на рік (ст. 30 ч.2 п. 3);

— жінкам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, гарантовано надання відпустки по вагітності і родах тривалістю 90 календарних днів до родів і 90 календарних днів після родів, яка обчислюється сумарно і надається жінкам повністю незалежно від кількості днів, фактично використаних до родів, з оплатою в розмірі повного заробітку незалежно від страхового стажу та місця роботи (ст. 30 ч. 1 п. 10).

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що правове забезпечення конституційного права на відпочинок осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи регламентується Конституцією України, Кодексом законів про працю України, Законом України «Про відпустки» та спеціальним актом, що визначає правовий статус осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи — Законом України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» та має ряд особливостей, що полягають у збільшенні тривалості відпустки за рахунок надання додаткової відпустки, яка для окремих категорій осіб є оплачуваною, та у можливості використання відпустки у зручний для особи час.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України від 23.07.1996. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України // Відомості Верховної Ради УРСР від 17.12.1971. — 1971 / Додаток до № 50.
3. Закон України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» // Відомості Верховної Ради УРСР від 16.04.1991 — 1991. — № 16. — Ст. 200.
4. Закон України «Про відпустки» від 15 листопада 1996 року // Відомості Верховної Ради України від 28.01.1997. — 1997. — № 2. — Ст. 4.
5. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Права людини і громадянина в Україні: Навч. посіб. — К. : Юрінком Інтер, 2004. — 336 с. — С. 325—329.

6. Теория государства и права: Курс лекций / Под ред. М.Н. Марченко. — М.: Зерцало, ТЕИС, 1996. — 476 с.

7. Тодика Ю.М. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні / Ю.М. Тодика, О.Ю. Тодика. — К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. — 368 с.

Кожура Л.О.,

асистент кафедри теорії та історії
держави і права України
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ОСНОВНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЖИТЛОМ ГРОМАДЯН, ПОСТРАЖДАЛИХ УНАСЛІДОК АВАРІЇ НА ЧАЕС

У ст. 16 Конституції України Чорнобильську катастрофу визначено як катастрофу планетарного масштабу, а збереження генфонду українського народу — як обов'язок держави [1]. У результаті вибуху та руйнації реактора на Чорнобильській атомній електростанції в навколишнє середовище було викинуто величезну кількість радіонуклідів, що призвело до забруднення 53,4 тис. км² території України. У 2293 населених пунктах цієї зони мешкало понад 2,3 млн осіб. Усього ж від наслідків катастрофи постраждало понад 3 млн громадян України. Тому найголовнішим пріоритетом діяльності органів державної влади є людина, усі дії при подоланні наслідків Чорнобильської катастрофи спрямовуються на її захист, який здійснюється сьогодні за трьома основними напрямками: соціальним, медичним, протирадіаційним [2, с. 19].

Однією із складових соціального захисту постраждалих є переселення громадян із радіоактивно забруднених територій та поліпшення житлових умов інвалідів унаслідок Чорнобильської катастрофи.

Вирішення житлових питань громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, на законодавчому рівні урегульовано Житловим Кодексом Української РСР [3], постановою Ради Міністрів УРСР і Укрпрофради від 11 грудня 1984 року № 470 «Про затвердження Правил обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, і надання їм жилих приміщень в Українській РСР» [4], Законом України від 28 лютого 1991 р. № 796-ХІІ «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» [5], та для осіб, віднесених до категорії 1 (учасники ліквідації наслідків аварії на